

Delavsko-kmetijski list

Izhaja vsak četrtek. — Naročnina: mesečno 6 Din, četrletno 15 Din.
Uredništvo in Upravništvo: V Ljubljani, Aleksandrova cesta št. 9/II.

Leto I

LJUBLJANA, 2. oktobra 1924.

Stev. 7.

Opozarjamo vse bralce našega lista, da smo začeli z današnjo številko prinašati v podlistku delo slavnega ruskega pisatelja in revolucionarja

M. Gorkega, „9. januar“
ki izide pozneje v knjigi.

Človečanska republika ali „angleška“ monarhija?

(Povodom pogajanj o vstopu Radičevcev v vlado.)

Mi nismo nikoli izgubljali izpred oči, da je Štefan Radič meščanski politik, z meščansko vzgojo in z meščanskimi cilji, zato nimamo pričakovati od njega nikakih čudežev. Mi predvsem nismo pričakovali od njega kakega socialnega preobrata. Mi smo vedeli in vemo, da si Radič ne more misliti ne „človečanske republike“, ne „človečanske kulture“ brez kapitalističnega gospodarstva. Toda mi nismo nikoli pozabili, da je Radič zelo naobražen, zelo spreten in zelo eruditen meščanski politik, pa se nam je radi tega zdelo mogoče, da zadnjih sedem let človeške zgodovine ni šlo mimo njega, kakor mimo vse ostale buržuazije. On je bil v poslednjem letu v Londonu in v Moskvi, pa bi si ne bili mogli radi tega niti v sanjah misliti, da bo on tako lahko zamenjal svojo „človečansko“ republiko z „angleško“ monarhijo. To nas je močno iznenadilo in povejmo to odkrito gosp. Radiču.

Ali mar gospod Radič ne pozna „angleške“ monarhije, da se zadovoljuje z „angleško“ monarhijo za hrvatskega kmeta?

O, dvomimo o tem! Radič pozna prav dobro to „angleško“ monarhijo, s katero hoče sedaj osrečiti — kakor izgleda po uradnem oglasu njegove stranke o razgovoru z notranjim ministrom — hrvatskega in sploh jugoslovanskega kmeta. Toda hrvatski kmet ne ve še, kaj je „angleška“ monarhija; ko pa bo izvedel in občutil na svojem hrbtu, potem pa menda gospodu Radiču ne bo ravno prav.

Mi pa hočemo kmetu in delavcu v Sloveniji najprej povedati, kaj je „angleška“ monarhija, zato da mu bo lažja izbira, ko mu jo bodo prišli slovenski radičanci ponujati. Tu v par črtah „angleška“ monarhija:

Na Angleškem štejejo kmetje še kakih 10 do 12 odstotkov vsega prebivalstva. Toda tudi ta peščica angleških kmetov ni gospodar svoje zemlje. Gospodariji zemlje so Lordi, kmet pa je po ogromni večini le njihov zakupnik. Lord vleče iz svoje zemlje bogato zemljiško rento in je gospodar tudi vse politike — ker takozvana Labur Party, delavska stranka, ki je danes na vladi, je popolnoma odvisna od Lordov in tovarnarjev — kmet pa gara in se poti zanj.

Ta „angleška“ monarhija je zaslužila ogromne kmetске mase v vseh delih sveta. Te mase štejejo čez 350 milijonov glav. Največja kmetška angleška kolonija je Indija, katero „angleška“ monarhija neusmiljeno izkorišča. Milijoni indijskih kmetov so že pomrli od glada na čast „angleški“ monarhiji in za povečanje že itak ogromnega bogastva an-

gleških Lordov. In ko so se lansko leto indijski kmetje uprli z orožjem v roki, da osvobodijo sebe in svojo zemljo iz rok te „angleške“ monarhije, je poslala ta „angleška“ monarhija nadnje vse vrste svojega orožja in celo eroplane z bombami in je v strašni krvi zadušila kmetški upor. Pred kratkem so štrajkali tkalci v Bombaju v Indiji. Tudi ta čisto gospodarski štrajk je udušila „angleška“ monarhija v potokih krvi. „Angleška“ monarhija je sedaj zanetila na Kitajskem novo vojno in podpira v družbi s Francijo in Ameriko kitajske mandarine, kitajske veleposestnike in kapitaliste proti kitajskim kmetom in delavcem. Vse pa samo zato, ker si je že razdelila s Francijo in Ameriko Kitaj in stremlja tam po novih kolonijah, po novih kmetških sužnjih, ki naj bi garali za „angleško“ monarhijo in njeno gospodo.

Toda Radič nam poreče, da smo postavili stvar na glavo, da on drugo razumeva pod „angleško“ monarhijo, t. j. to, da kralj nima svoje besede v politiki, da se vanjo (s svojim dvorom) ne meša in da dela samo to, kar hoče parlament.

Dobro, dobro! Toda kaj pa je parlament na Angleškem? To je ravno zbor angleških Lordov, kjer ima delavstvo komaj tretjino svojih zastopnikov in kjer angleški kmet in kmet iz angleških kolonij sploh ne pride do glasu. Čegavo voljo izpolnjuje angleški kralj? Voljo angleških Lordov vendar! In v jugoslovanski „angleški“ monarhiji bo vladala zopet buržuazija. In hrvatski kmet in milijoni revnih drugih kmetov v Jugoslaviji bodo ostali brez zemlje, ali pa s premalo zemlje. In „junkermi“ in age in begi na Hrvaškem bodo še nadalje bogateli na tisočih in stotisočih hektarjev najboljših zemlje. In lesni trgovci bodo nadalje ropali po gozdovih, ki bi morali biti last samo države, da bi ubogim kmetom ne bilo treba plačevati davkov. O tem pa noče gospod Radič nič — niti besedice, govoriti.

Človečansko republiko razumemo mi kmetje in delavci takole, dragi gospod Radič:

To je kmečka in delavska republika, kjer bo vsa zemlja kmetova in samo kmetova, t. j. samo tistega, ki jo s svojo lastno roko obdelava; kjer bodo vsi gozdovi, v kolikor niso last revnih kmetov, državna last, da se bodo iz njih plačevali davki, ki jih mi ne moremo plačevati; kjer bodo vse tovarne v delavskih rokah, da jih bodo oni upravljali in oni v njih gospodarili; kjer bodo vse železnice, vsa pošta, ves telefon in vse drugo naše, da bo služilo nam in razvoju naše kulture; kjer bodo naša gledišča in koncertne dvorane, da se bomo mi, delavci in kmetje, v njih zabavali in prosvetlevali; kjer bodo v naših rokah vse šole, vse učilnice, da se bomo mi svobodno in po našem okusu v njih učili in v njih študirali, kar zna danes samo gospoda; kjer ne bodo obsodili več delavskega voditelja, ki ima mnogo glavno družino, na trinajst mesecev zapora samo zato, ker je izustil besedo „revolucionaren“; kjer ne bo verižnikov in pijavk; kjer ne bo visokih, ne nizkih — temveč kjer bomo — sodrugi in prosti narodi.

To je človečanska republika. Kjer pa je vse to v rokah Lordov, verižnikov, skopuhov, oderuhov, tovarnarjev itd., ki vladajo po svojem okusu in kralj samo podpisuje molče njihove sklepe proti koristi kmetov in delavcev

in narodov, kjer so meje svete — tam pa je „angleška“ monarhija.

Mi hočemo človečansko republiko, gospod Radič, in dokler hočete Vi človečansko republiko, pojdemo mi, kmetje in delavci v Sloveniji, za Vami in se Vam ni treba bati, da bomo mi telesna straža srbski buržuaziji in da Vam bomo pali v hrbet. Ne, mi Vam bomo hrbet zavarovali, verujte nam!

Mi pa nočemo „angleške“ monarhije — in tu boste ostali sami, gospod Radič.

To pa Vam sporočajo slovenski delavci in kmetje.

Delavec in kmet bosta rešila tudi nacionalno vprašanje.

Danes igra v svetu in zlasti pri nas nacionalno vprašanje še vedno veliko vlogo v javnem življenju.

Svetovna vojna 1914-18 tega vprašanja ni rešila, ampak ga je še bolj poostрила zlasti v srednji Evropi, kamor spadamo tudi Slovenci, čeravno so nas za enkrat vtaknili na Balkan.

Svetovna vojna je sicer zdrobila nemški imperializem, a porodila je ententni imperializem. Geslo, da zagospodari nemška gospoda do Carigrada in Bagdada, je padlo v vodo. Ali države, ki so zmagale v svetovni vojni, so razdelile Evropo na polno malih držav (Jugoslavija, Češka, Madjarska, Poljska), ki so vse odvisne od francoskega imperializma. Vrh tega zatira vsaka teh držav še manjše narode na svojem ozemlju, tako da smo n. pr. Slovenci dvakrat zatirani in zapostavljeni. Makedonci so trikrat zatirani itd. Boj za popolno narodnostno svobodo dobiva še večji pomen zato, ker so vsi ti narodi večinoma kmetjski; in tako je ta boj za samoodločbo in samostojnost vsakega naroda obenem socialen boj kmetjskih množic proti imperialistom in tuji gospodi.

Kako naj se zadrži proletariet napram temu perečemu nacionalnemu vprašanju? Socialdemokrati pravijo n. pr.: mi obsojamo slovenski, hrvatski in srbski nacionalizem — v praksi pa podpirajo centralizem srbske buržuazije in zagovarjajo teorijo: da so SHS troimeni narod. Ta teorija o troimenskem narodu je pa v resnici le krinka za srbski centralizem. Slovenci se čutijo kot samostojen narod in ne kot pleme drugega naroda. Mi vidimo torej, da socialdemokratsko stališče podpira le srbski centralizem in s tem tudi njegov militarizem.

Proletariat se ne sme postaviti na to napačno in škodljivo stališče. Proletariat se bori za osvobodjenje vsega delovnega človeštva, torej tudi za popolno nacionalno svobodo vsakega naroda: tako Slovencev kot n. pr. Make-doncev in Madjarov.

Nekateri meščanski politični voditelji pravijo, da je v Jugoslaviji nacionalno vprašanje — ustavno vprašanje in pravijo: popravimo (revidirajmo) centralistično vidovdansko ustavo, pa bo vse dobro. To je napačno. Kajti centralizem ni nekaj, kar visi v zraku, ali ki se naslanja na par pisanih paragrafov v vidovdanski ustavi, temveč centralizem ima svojo glavno oporo — v militariz-

mu in monarhizmu. Nacionalno vprašanje v Jugoslaviji ni torej ustavno vprašanje, temveč boj za samoodločbo vsake narodnosti pomenja za delavca in kmeta — boj proti nadvladi srbske buržuazije, ki se opira na militarizem, boj proti reakciji, boj za svobodo delavcev in kmetov.

V Jugoslaviji pomenja Pašič-Pribičevićeva politika željo, da se zagotovi nadvlada srbske buržuazije za vsako ceno. Da bi zagotovila to nadvlado, je Pašič-Pribičevićeva vlada uporabljala najnasilnejša sredstva in je s tem vedla Jugoslavijo v državljansko vojno. Da bi to preprečila, je krona izročila vlado bloku Davidovič-Korošec-Spaho, kateremu se morda pridruži še Radič. Ta vlada, način njenega prihoda na krmilo in vsa njena politika izraža zmožno misel, da se bo pri nas rešilo nacionalno in agrarno vprašanje v okviru militarizma, monarhije in kapitalizma. Dva meseca vladanja teh strank že dokazujeta, da se ne more rešiti teh vprašanj, če se pusti nedotaknjene stebre, na katerih sloni nadvlada srbske kapitalistične gospode. Bližnji čas bo to še jasneje dokazal in odprl oči razočaranim kmetjskim množicam, ki danes še verujejo, da jim bodo klerikalci na ta način prinesli iz Beograda avtonomijo Slovenije. Današnja vlada pomenja poskus, da združena buržuazija reši nacionalno in agrarno vprašanje ter da ublaži socialno vprašanje. Ta poskus buržuazije bo neizogibno skrahiral, kajti buržuazija ne more rešiti delavskega in kmetjskega, t. j. socialnega vprašanja. Ona tudi ne more rešiti nacionalnega, za kar je najjasnejši dokaz svetovna vojna.

Nacionalno, agrarno in socialno vprašanje mora rešiti le tisti, ki ga ta vprašanja predvsem zadevajo — in to je delavec in kmet. Če vstopi Radičeva HRSS v današnjo vlado, se bo isto tako pokazalo, da se teh vprašanj ne da rešiti z zavezništvom kapitalistične gospode in kmetov. Kajti interesi gospode in kmetov so si popolnoma nasprotni. Sicer pa vodstvo HRSS samo to slutiti, ko pravi, da bi vstopilo v vlado samo zato, da bi se zagotovila svobodna izvedba volitev: HRSS s tem izjavlja neposredno, da sedanja vlada ne bo rešila nobenega perečega vprašanja, ker ga rešiti ne more pod temi pogoji, pod katerimi je zavladovala. HRSS polaga vse na volitve. Ali če se izvršijo volitve s porazom srbske centralistične in militaristične gospode, je čisto jasno, da se ta gospoda ne bo radevoljno odrekla svoji nadvladi pod pritiskom gumijastih kroglic, ampak da bo skušala s silo ohraniti svojo nadvlado. In tedaj bo postalo tudi jasno vsem delavskim in kmetjskim množicam, da nacionalnega, agrarnega in socialnega vprašanja ne bo rešil in ne more rešiti nihče drugi kot delavec in kmet v skupnem, složnem in odločnem boju.

Proletariat torej ne sme gledati na nacionalno vprašanje kot na nekaj, kar se njega ne tiče. Kajti poraz nadvlade srbske buržuazije pomenja tudi že delno zmago proletariata Jugoslavije. Proletariat pa se tudi ne sme pustiti zavesti od klerikalcev in drugih malomeščanskih nacionalističnih skupin, ki stremé le za tem, da si vse buržuazije vseh narodnosti delijo profit, izmogan iz delavcev in kmetov. Temveč on mora iskati in utrjevati zvezo s svojim zaveznikom na

vasi — s kmetom, pobijati zmote, s katerimi slepe klerikalci zlasti kmete in s tem pospešiti boj za nacionalno in socialno svobodo slovenskega delavskega in kmetkega ljudstva. Te svobode nam ne bo dala buržuazija in njena današnja vlada, ampak vlada delavcev in kmetov.

Katilina.

Klerikalni načrti za rudarske revirje.

V rudarskih revirjih je še vedno izjemno stanje. — Delavski shodi se prepovedujejo. — Delavci so v zaporih. — Klerikalci sklicujejo svoje shode. — Rudarji, pozor!

Klerikalni režim presega že vse meje. Tako gnusne politike, kot jo vodijo ti ljudje, še nismo videli rudarji. Pod Žerjavovim režimom se nam je odkrito reklo: Za rudarje ni pravice, ampak samo za Trboveljsko družbo in orjuncce. A sedaj pa klerikalni časopisi pridgajo o vladi „svobode, pravice in reda“, v dejanju se pa postopa z rudarji tako kot pod Pribečevim režimom. Da ne bo spet rekla lažnjiva „Pravica“, da lažemo in delamo krivico klerikalnemu režimu, bomo takoj navedli za svoje trditve tudi dokaze.

V začetku septembra smo sklicali rudarji prvi svoj shod pod klerikalnim režimom — in shod je bil prepovedan brez utemeljenega razloga.

Za nedeljo 21. septembra smo sklicali drugi shod v Trbovljah z dnevnim redom: Položaj delavskega razreda in strokovne organizacije v Jugoslaviji. In tudi ta shod je bil ravno tako prepovedan brez utemeljenega razloga. Rudarjem se prepoveduje shode zato, da ne bi mogli javno protestirati proti krivici, ki se jim godi, proti izjemnemu stanju, ki vlada tu že od 1. junija dalje.

A isti dan je bil dovoljen klerikalni shod v Trbovljah in Hrastniku! V rudarskih revirjih hočejo torej napraviti klerikalci tako, da bi samo oni smeli sklicati shode in nihče drugi. Tega ni nikjer v celi Jugoslaviji!

A zakaj se postopa tako pod klerikalnim režimom? — Bomo takoj razložili. — Pred kratkim je bila v Ljubljani pri velikem županu g. Špornu rudarska deputacija, ki je zahtevala, da se razpišejo občinske volitve v Trbovljah. G. Šporn je dejal, da se bodo razpisale volitve, ko bo razpoloženje med masami še boljše! Kaj pomeni to? — Da se bodo vršile volitve, ko bodo ljudje navdušeni za klerikalce. Klerikalci pa mislijo napraviti razpoloženje s tem, da prepovedujejo vse druge shode, da bi se tako slišal samo klerikalni glas.

Ali gospodje, varate se! Rudarji niso čreda neumnih ovc. To, kar se vrši v rudarskih revirjih danes, je protizakonito. Protizakonito je prepovedovanje shodov z izgovorom „radi javnega reda in miru“. Rudarji se ne bodo uklonili protizakonitostim Pinkaverja! In rudarji si ne bodo dali nasuti peska v oči.

Rudarji zahtevamo:
svobodo shodov;
svobodo delovanja delavskih organizacij;

izpustitev rudarjev, ki že 4 mesece ječe v celjskih zaporih brez vsake krivde;
kaznovanje orjunskih ubijalcev in požigalcev 1. junija;
odstavev dosedanjih žandarmerijskih komandirjev;
izpustitev sodruga Sedeja;
razpis svobodnih občinskih volitev in volitev v delavske institucije.

Trboveljski rudarji.

Gonja proti sov. Rusiji

Sovražniki sovjetske Rusije in socializma so zadnji čas potrojili svojo lažnjivo gonjo proti sovjetski Rusiji. Meščanski listi prinašajo vsak dan nove nesramne izmišljotine. Namen te gonje je prozoren: napraviti zmedo med delavstvom, ki vidi v sovjetski Rusiji najtrdnjšo oporo svetovnega kmetkega in delavskega ljudstva; drugič hoče gospoda prepričati upostavitve medsebojnih odnosov med Jugoslavijo in sovjetsko Rusijo.

Meščanski dnevniki trosijo predvsem laž: da je v sovjetski Rusiji zopet lakota. V resnici pa poljedelstvo vedno bolj napreduje, tako da so tudi največja mesta preskrbljena z vso hrano. Poleg tega se izvažajo vedno več žita in inozemstvo. Toliko o lakoti.

O „vstaji“ v Gruziji in na Kavkazu smo že pojasnili v zadnji številki: da je skušalo nekaj agentov francoskega in angleškega kapitala napraviti nemire, ki bi neugodno vplivali na rusko-angleško pogodbo in na zblizanje sovjetov s francoskim narodom. Te agente pa je kaznovalo gruzijsko ljudstvo samo brez pomoči rdeče armade.

In tako je tudi z drugimi „vestmi“ meščanskih listov. Kot vedno doslej, bodo tudi to pot meščanski listi s svojo protirusko gonjo doživeli samo osramočenje in ogorčenje med delavci in kmeti.

Bolj kot kdaj prej zahtevamo odločno delavci in kmetje:

Med Jugoslavijo in sovjetsko Rusijo je treba nemudoma upostaviti redne zveze!

Spominjaj se preganjanih sodrugov!

Internacionalni pregled.

Vandervelda, vodjo II. internacionalne, pozdravlja krvava Cankovova vlada.

Sedaj so prišla poročila o potovanju Vandervelda po Bolgariji, v kateri danes mori krvava Cankovova fašistovska vlada delavce in kmete, da bi se vzdržala na krmilu.

Vandervelda so povsod pozdravljale oficielno oblasti Cankovove vlade, v Sofiji so mu priredili fašisti celo vojaško parado. Cankov mu je dal stalno policijsko spremstvo in poseben vagon za potovanje.

Fašistovska buržuazija že ve, zakaj pozdravlja voditelje II. internacionalne.

Biriči zlatega teleta streljajo delavce.

Kapitalistični biriči so povsod enaki. Francoski ministrski predsednik Herriot (izgov.: Erió) koketira z „demokracijo in pravičnostjo“ tako rad kot Davidovičeva vlada. V Tunisu in Bizerti pa traja že dalj časa stavka pristaniških delavcev. Stavkovni odbor je bil aretiran. Stavkujoči delavci in ostalo prebivalstvo v Bizerti je

prišlo veliko demonstracijo pred policijskim komisariatom z zahtevo, da se aretirance izpusti. A francoski guverner je dal takoj streljati v demonstrante s strojnimi puškami. Na ta način hočejo zastrašiti nezadovoljne delavce. Delavci vsega sveta bodo ohranili v spominu padle svoje bojovníke in ne bodo sovražnikom ostali dolžni svojih bratov.

Državlјanska vojna na Kitajskem.

Državlјanska vojna na Kitajskem besni vedno bolj in hitro se bliža odločilni spopad poedinih armad. Angleški in ameriški imperialisti skušajo na vse načine, kako bi izkoristili ta položaj za zaslužnje Kitajske. Amerika je poslala proti Kitajski močan oddelek svoje vojne mornarice. V sovjetski Rusiji je vedno močnejše gibanje proti vmešavanju imperialističnih velesil v kitajske zadeve. Mogoče je skupen nastop Rusije in Japonske proti nameram ameriških in angleških imperialističnih roparjev.

Med generalom Čangsolinom in sovjeti so se pričela pogajanja. Čangsolin priznava unijo sovjetskih republik.

Zakaj

se ne izpusti pod „pravično“ klerikalno vlado dr. Korošča sodruga Sedeja,

ki je bil radi svojega govora 1. maja v Trbovljah po krivici obsojen na 13 mesecev težke ječe po zaslugi Žerjava in orjunaša doktorja Rusa. „Slovenec“ je napisal 18. julija (ko še ni bil vladni list) ob priliki tega procesa: Žerjav je doigral, Žerjav naj gre. Danes pa isti „Slovenec“ molči. Trboveljski in celokupni proletariat zahteva:

Izpustite Sedeja!

Iz sovjetske Rusije

Proglas Savinkova.

Naše kot svetovno meščansko časopisje je zagnalo velikanski hrup, ko je bil obsojen Savinkov, znani eser radi številnih zarčniških in špijonaških dejanj proti sovjetski republiki na smrt. Ali Savinkov je spoznal svoje grehe in je pred sovjetskim sodiščem priznal unijo sovjetskih republik. Zato je bil pomiloščen na 10 let ječe. To njegovo priznanje pa je povzročilo zmedo v meščanstvu, ki je obsojalo njegovo priznanje in se vpraševalo, kako je mogel dati Savinkov tako priznanje. Na to odgovarja sedaj Savinkov sam. Pod

naslovom: „Zakaj sem priznal sovjetsko oblast“ pravi Savinkov med drugim: Vlada kmetov in delavcev je boljša kot diktatura buržuazije. Moč ruskih sovjetov je edini porok za to, da tuji kapitalisti ne bodo zaslužili Rusije. Kdor stavi svoje nade na protirevolucionarne ruske izseljence, je isto, kot zmotno upanje, da upada finančni in gospodarski položaj zemlje. Obnova Rusije se hitro dokončuje.

V svojem pozivu se potem obrača na ruske emigrante (izseljence): „Nas vse, nadstrankarje, social-revolucionarje, menjševike, kadete je premagala oblast sovjetov in ne samo materialno, ampak tudi moralno. Mi smo živi mrtveci, medtem ko je sovjetska oblast z vsakim dnem trdnjša. Mi vsi vemo, da je ruska emigracija umazana močvara v rokah kapitalistov, finančnikov, špekulantov in špijonov. Rusija mora biti ohranjena. Rusija je že ohranjena. Ohranili so jo delavci in kmetje. Jaz sem definitivno priznal svoje zmote, katere sem delal proti sovjetski Rusiji v inozemstvu. Vem, da ne priznavam sam sovjetske oblasti, da jo priznavajo mnogi, ki pa še molče. Pozivljam vse poštene Ruse, da glasno izpovedo svoje priznanje.“

— Mrzel tuš za Vranglovece, „Jutrovce“, „Narodovce“ in drugo gospodo.

Proračun za prvo četrtletje 1925.

Državni proračun Rusije za prvo četrtletje prihodnjega budžetnega leta je izdelan in ne izkazuje nobenega primanjkljaja v dohodkih. Izdatki znašajo približno 600 milijonov rubljev. Med dohodki se nabaja

Maksim Gorkij:

Deveti januar.

(Črtica.)¹

Na jesenski, mračni val oceana, komaj se prebudiš od prvega sunka burje, je spominjala množica, ki se je počasi valila naprej; sivi obrazi ljudi so bili podobni motno-penečim se grebenom valov.

Oči teh ljudi so blestele razburjeno, vendar so gledali drug na drugega, kakor da ne verujejo svoji odločnosti in se čudijo samim sebi. Besede so krožile nad tolpo kakor majhne, sive ptice.

Govorili so tiho, resno, kakor bi se opravičevali drug pred drugim.

„Ni mogoče več trpeti, zato gremo...“

„Mar, on“² tega ne razume?“

¹ Ta črtica slavnega ruskega proletarskega pisatelja Gorkega popisuje dogodke 9. jan. l. 1905 v Petrogradu, ki se imenuje danes Leningrad.

„Meja potrpljenja je tu; za nas je prišel strašni trenotek, ko je smrt boljša kot pa nadaljnje prenašanje neznosnih muk.“

S tem klicem se je pričelo l. 1905 znamenito gibanje leningradskih delavcev. Ljudstvo, zatirano po carizmu in politični brezpravnosti, trpeč v strašni bedi in pomanjkanju, je sklenilo na mnogoštevilnih shodih, da gre k carju v velikanskem sprevodu in da mu osebno izroči svoje zahteve. Tedaj je še verovalo rusko ljudstvo v carjevo pravičnost.

To je bila ena priložnost za udejstvovanje carističnih agent-provokaterjev.

Pop Gapon je v sporazumu s policijo agitiral med delavstvom za ta pohod k carju; skoro je stal na čelu ogromne človeške množice. Policija je pustila svobodno pripravljanje demonstracije. In tako se je podala 9. januarja množica k carju — ne z očmi, ampak s svetili podobami in križi.

Največ so govorili o „njem“, prepričevali drug drugega, da je „on“ dober, pristrčen in — razume, vse razume... No v besedah, s katerimi so slikali njegov obraz, ni bilo življenja, ni bilo barv. Čutili so, da o „njem“ niso davno — a morebiti nikdar — mislili resno, niti si ga predstavljali kot živo, realno osebo, niti razumeli, kaj je sploh to in celo slabo vedeli, zakaj je „on“ in kaj lahko naredi? Ali danes je „on“ bil potreben, vsi so se trudili razumeti ga, in ker niso vedeli tega, kakšen je živel resnično, so si nehote ustvarjali v svoji domišljiji nekaj ogromnega. Velike so bile nade in te nade so potrebovale za svojo oporo nekaj velikega.

Od časa do časa se je v tolpi slišal drzen človeški glas:

„Sodrug! Ne varajte samih sebe...“

Ali samoprevara je bila potrebna in glas človeka je oglušil v bojzljivih in razdraženih vzklikih množice.

„Mi želimo odkrito...“

„Ti, brat, molči!“

„Poleg tega pa je še oče Gapon...“

„On zna, kako treba...“

V množici še ni bilo sile, bila je samo nejasna kontura nečesa širokega, raztopljivega, mehkega. Razburjeno, neodločno je pljusalo v kanal ozke ulice in se razbijalo na posamezne grupe; zlivalo se z gosto množico, šumelo, pre-

Tedaj so prišli vojaki in pričeli streljati v mirno množico. Ves dan je trajala morija ljudstva. Na tisoče delavcev in študentov je obležalo mrtvih na ulicah. Policija jih je ponoči skrivaj zakopala. Duhovnik Gapon je izvršil dolžnost, ki mu jo je naložila policija.

Gorkij mojstersko opisuje te dogodke in pokaže, kako se je že tedaj pojavljala v ruskem delavstvu zavest, da bo zmagalo le z razrednim, samozavestnim bojem, ne pa s procesijami.

² „on“ — to je car.

piralo se in modrovalo, zadevalo se ob stene hiš in zopet zalivalo sredino ulice z mračno, tekočo maso, v kateri se je čutilo nejasno valovanje negotovosti; bilo je jasno vidno napeto pričakovanje nečesa, vsem potrebnega, kar bi osvetilo pot k cilju, dalo vero v uspeh in s to vero zvezalo, spojilo vse kosčke v eno krepko, gibko telo.

Isto tako pisan, kakor razpoloženje tolpe, je bil tudi dan. Na nebu se je med sivimi oblaki pojavljalo solnce, ki je obsevalo obraze s hladnim bleskom in zopet izginjalo, obdajajoč jih z enobarvno senco negotovosti.

Velika večina ljudi si je že predstavljala, da gre k sili, ki lahko stori vse, kar je potrebno za olajšavo težkega življenja naroda; ali malo je bilo takih, ki so verovali, da ta sila hoče to narediti. Negotovost so hoteli skriti, a je niso mogli. V množici se je čutilo preveč nemira, negotovega vznemirjanja, nekakšne posebne občutljivosti za zvoke. Šli so in so previdno prisluškovali, pogledovali naprej in uporno iskali nečesa z očmi. Glasovi teh, ki so verjeli v svojo notranjo silo, a ne v silo izven sebe, so vzbujali v množici nemir in razburjenje, preveč rezko za bitje, ki je mirno prepričano, da imajo pravico tekmovali v odkritem, mirnem sporu s to silo, katero je hotelo videti.

V govorih je jasno zvenela želja najti titansko moč, roko, dobro in sposobno, da ustavi takoj gibanje vsega življenja in ga uvede v bolj široko, svobodno strugo. Prelivaje se iz ulice v ulico, je masa ljudi naraščala naglo in to zunanje naraščanje je stopnjema vzbudilo občutek notranjega naraščanja, budilo zavest pravice ljudstva — sužnja, da prosi pri oblasti zanimanja za svoje potrebe.

„Tudi mi smo ljudje, naj je tako ali tako.“

„On, upamo, razume... Mi prosimo.“

„Mora razumeti! Saj se ne puntamo...“

(Nadaljevanje prihodnjic.)

med dr. edinstveni poljedelski davek, ki znaša 123 milijonov rubljev, pridobinski davek 18, dohodninski davek 20, rentni davek železnice 192, pošte in brzojav 16, trošarina 70, carina 34, državni gozdovi 12 in državne industrije in trgovine 14 milijonov rubljev. Od večjih izdatkov je določeno 193 milijonov za promet, za zunanjo trgovino 3, notranjo trgovino 1, finance 17, narodno gospodarstvo 5, delo 1, poljedelstvo 2, poročevalno službo 9, statistični urad 2, državno industrijo 16, podpore pasivnim krajem 19 in javna dela 5 milijonov rubljev.

Rikov o gospodarskem in finančnem položaju sovjetskih republik.

Beograjski „Okov. Radnik“ prinaša poročilo Rikova, predsednika sovjetskih republik, o gospodarskem in finančnem položaju sovjetske Rusije. Mi priobčujemo najvažnejše točke iz tega poročila.

1. Položaj industrije.

L. 1920. so znašali industrijski proizvodi v sovj. Rusiji približno 15% predvojne vsote. V l. 1924. se je to stanje zvišalo na 45%, torej za trikrat. Upoštevati moramo, da je sovj. Rusija l. 1918/21. preživela v bojih proti notranjim in zunanjim sovražnikom, da so jo bojkotirale vse države in da je od carističnega režima podedovala skoro uničeno gospodarstvo, predvsem promet — in tedaj mora vsak priznati, da zaznamuje razvoj industrije velikanski napredek. Ta napredek je relativno mnogo večji kot v vsaki drugi državi na svetu. In če bo šel ta razvoj tako naprej, bo v par letih prekosila unija ruskih sovjetskih republik zapadnoevropske države.

Lahka industrija se razvija mnogo hitreje nego težka. Mnogo panog lahke industrije je že doseglo predvojnostopnjo. Elektro-tehnična industrija je dosegla 90%, a industrija lanu polnih 100%. Bombaža se je pridelala l. 1920. 1 milijon pudov (1 pud = 16,5 kg), a leta 1924. 5 milijonov pudov. Produkcija nepredelane železa je zrastle s 7 milijonov pudov l. 1920/21. za 35 milijonov.

Produkcija nafte je dosegla predvojno stanje kot tudi izvoz nafte v inozemstvo.

To splošno naraščanje produkcije v industriji vpliva povoljno tudi na zboljšanje finančnega položaja in državnih trustov. V l. 1922/23 so dali državni trusti čistega dobička 20 milijonov zlatih rubljev (800 milijonov Din). A to leto se je ta čisti dobiček znatno povečal, tako da ga bo dobila državna blagajna okrog 1.600 milijonov Din. Seveda vrača država največji del tega dobička za industrijo.

Trgovska bilanca kaže 100 milijonov zlatih rubljev (4 milijarde Din) prebitka!

Kar se tiče privatnega kapitala v industriji stoji stvar takole: proizvodi privatnih firm znašajo samo 4% celokupne proizvodne sovjetske industrije. V privatnih rokah se nahajajo samo mala podjetja, tako da ni nobene nevarnosti, da bi se kapitalisti povzdignili.

2. Položaj delavskega razreda.

Napredek v industriji povoljno vpliva tudi na hitro zboljšanje položaja delavstva. Plače so se povečale v tem letu za 35% od lani. V vseh važnejših industrijah odgovarjajo delavske plače predvojnini. Drugi del plače dobivajo delavci v naturi. Kupujejo vse v konsumih, tako da živijo mnogo bolje nego v kapitalističnih državah.

S širjenjem industrije se tudi večja število delavstva. V tem letu se je povečalo število delavcev za 350.000.

Doslednost vlad.

Prejšnja vlada je pričela gonjo proti dobro uvedenemu načinu carinskega posredovanja na železnici. To gonjo bode sedanja vlada zaključila s tem, da nadomesti dobro s slabim.

V razumevanje te trditve je potrebno obrazložiti, da je po prevratu z razširitvijo srbskega carinskega zakona nastal v carinskem posredovanju na železnicah v Sloveniji in na Hrvaškem nepopisen nered, ki je pa bil za carinske posrednike silno dobičkanos. Dočim železniški pravilnik nalaga carinsko posredovanje pri pošiljkah na potu železnici t. j. njenim organom, je srbski carinski zakon temu protiven ter priznava pravico carinskega posredovanja samo lastnike robe ali po carinski upravi priznatemu carinskemu posredniku (špediterju). To gospodarstvu škodljivo protislovje je obstajalo v Srbiji neoporečno, in se celo v korist špediterjem toda na škodo trgovcev, konzumentov in producentov udomačila kot vzorno in to kljub jasnim določilom železniškega pravilnika.

Vsled hrupa zmagovalnega ujedinjenja se je posrečilo vladajoči porodi zasejati in prenesti navedeno protislovje brez ugovora tudi v ujedinjene pokrajine, Slovenijo in Hrvaško, čeprav so se dotle ponašale z vzornejšo prakso v pogledu carinskega posredovanja. Carinski posredniki in njih vladajoči zaščitniki so bili nad takim uspehom lahko veseli. Število carinskih posrednikov je rastlo v pridobljenih pokrajinah kakor gobe po dežu. Računi za njih poslovanje pa so izkazovali naravnost bajne vsote, ki jih je pri uvozni robi plačeval vedno le konzument, pri izvozni robi pa mali in najmanjši producent, za nastajajoče malomeščanstvo gotovo jako laskava perspektiva. Toda Južna železnica je že leta 1921 neljubo posegla v zlatonosno obrt carinskih posrednikov. Imenovala je v svojih carinskih postajah prizivnega carinskega posrednika, ga navezala na zmerno tarifo, vse ostale posrednike pa izključila pri carinskem

posredovanju, v kolikor to pripada železnici. Izključeni posredniki so občutili postopanje železnice kot hud udarec, vendar na Južni železnici je nastal red v carinskih postajah in tožbe o velikanskih računih posrednikov so ponehale. Kruto prizadeti carinski posredniki so se naravno obrnili do svojih za izgube kakršnekoli „zarade“ jako občutljivih beogradskih zaščitnikov. Vendar je Južna železnica vztrajala s svojo ustanovo proti beogradskim klevetnikom, dokler je bila privatna. S poddržavljenjem Južne železnice je poželjivost carinskih posrednikov zopet oživila. Dosegli bodo v doglednem času status quo ante (kakor je bilo prej). Kar jim je prejšnja vlada obljubila, naklonila jim bode vlada „reda in pravice“: carinski posredniki bodo na železnici zopet lahko odirali konzumente in producente, deloma v svojo korist, vsekakor po vzornih tradicijah tudi v korist svojih beogradskih zaščitnikov. Zavoljo tega se zdi tudi sedanji vladi vredno, žrtvovati vzorno institucijo bivše Južne železnice ter zopet upostaviti „balkansko“.

Zaščita hišnih posestnikov.

Nova vlada dogotavlja nov stanovanjski zakon, ki se ga veselijo hišni posestniki. Kajti ta zakon daje popolnoma svobodne roke hišnim posestnikom, ki bodo izkoriščali stanovanjsko budo za to, da bodo prav po židovsko navijali cene. „Slovenec“ pravi, da bodo radi tega rajši zidali nove hiše. To ne drži. Pa če tudi bi jih zidali, kaj to pomaga delavskim in reynim uradniškim družinam, ki ne bodo zmogle visokih najemnin. Nas najemnikov je več kot hišnih posestnikov. Zato bomo morali stopiti pravočasno na plan, da se prepreči tak stanovanjski zakon. Organizacija hišnih najemnikov se mora sedaj izkazati, da je na mestu. O tem vprašanju izpregovorimo obširneje v prihodnji številki.

Dopisi.

Ljubljana. Kako sam prošao šest mesece u Ljubljani? — Radi Fašističkog terora morao sam, u dobi državoborskih izbora t. j. u mjesecu ožujku ov. god. za nekoliko vremena se odstraniti iz Italije (Istre). A, već nekoliko dana kasnije, nalazio sam se u „zlatno slobodni Jugoslaviji“ — obična narodnjaška riječ.

Već u prvih dana mojeg bivanja u zlatnoj... , obćutio sam, da se nalazim u kritičkom položaju. Informiram se kod mojih prijatelja, gdje bih dobio kakvu službu ili kakvi privremeni rad, a odgovor sam od svakog dobio sledeći: Dragi druže, teško je dobiti službu i to niti najprostiju — smola je sveopća. Idem amo i tamo, a svagdje žalost i tuga.

Svakako, nakon nekoliko dana primljen sam bio u posao kod gospoda inž. Dukića u Bohoričevi ulici, gdje sam, zaposlen bio sve do 15. svibnja. Bio sam miran i strpljiv, zahtevajući samo najelementarniju pravicu, t. j. samo onda, kada su mi htjeli gg. palirji zatajiti — i to na svakoj plati — nekoliko zasluženih sata. A baš radi toga, što sam zahtijevao da dobijem poštenu platu, sam bio iz službe bačen.

Protestirao sam protiv gosp. Brglesa, palirja, kojega sam pozvao pred gosp. Dukića. Pozvao sam ga, zato da rastomači, zašto me je iz službe bacio. Kada sam ga ispred gosp. inž. Dukića upitao, nek istinito dokaže, rekao je: „zato, ker te ne maram“. Na to mu odgovarim: „Saj nisem punica, da me maraš, ja sam radnik koji pošteno radim i pošteno zahtijevam zasluženu — krvavo zasluženu platu! Sramuj se ti nesretni, glupi i slijepi kapitalistični „pas“!! Tu je zacrvleno, videći svoju nesramnu krivdu i jecljajući reče gosp. Dukiću: „To je nevaren mož — to je boljševik.“ Čim sam začuo njegove riječi, više se nijesam ništa ljutio, nego mu zahvalio, da me smatra za poštenog čovjeka — boljševika! Tko može reći, da su boljševici tatovi, lopovi, razbojnici i neprijatelji valjanog, cjelokupnog svijeta? — Nitko! Zato...

on mene uvrijedio, rekući mi „boljševik“, nego baš obratno — počastio me.

Dobro znamo, dragi drugovi, da nikada nije vrana vrani izkopala oči, a tako niti gospodar neće, nikada pohodati svojega „psa“, koji mu danamice donosi zecovekući. Na isti način, niti gosp. Dukić nijemogao, svojega... pohodati, nego rekao — sa stisnjenimi usnicami: ja ne mogu pomoći.

Drugovi radnici svih kategorija rada, Vas upozorijujem da se ne pustite varati od nikoga. Bolje je umrjeti, nego-li ceo život robov biti. Kličem: Živio Lemež i ostali drugovi tamničari! Crvene pozdrave svima!

Litija — Jesenice. V 38. šte. „Nove Pravde“ piše nekdo iz Litije, da so neodvisni v Litiji speljali delavstvo proč od narodnih socialistov k neodvisnim in da so ga potem pustili na milost in nemilost podjetniku in da sedaj v najhujši bedi ni neodvisnih od nikoder, da bi napravili nebesa na zemlji, kot so obljubljali, da se za delavstvo ne brigajo, ko je v sili, in da se bodo zopet pojavili, ko bodo boljši časi. Dalje pravi isti pisec, da naj se potrudim sam med nje, da mi bo vse razložil.

Dotični dopisnik „Nove Pravde“ še tega ne ve, da pri nas vlada še vedno Pribičevićevski ali Žerjavov režim, čeprav se gospodje, ki sede v današnji vladi, ne pišejo Pribičević ali Žerjav, ampak jih kličejo g. Korošec in Davidovič. Kajti postopanje proti delavstvu je ostalo isto. Vse druge stranke smejo svobodno delovati, samo Neodvisna delavska stranka ne sme. Vsak zaveden delavec tudi ve, zakaj se ji zabranjuje delovanje in ve tudi to, da take protizakonitosti ne bodo rešile gospode, kajti delavstvo se ne da razpustiti.

Mi nismo krivi, da ste se vi navodni socialisti bolj zanimali za veselice in orjuno kot pa za delavstvo, radi česar vas je ono tudi zapustilo. Mi „neodvisneži“, kakor nas imenujete, nismo pozabili na delavstvo zato, ker smo sami delavci in

se borimo danes za zboljšanje današnjega položaja predvsem s tem, da zahtevamo popolno svobodo vseh delavskih organizacij, ki bodo zbrale okrog sebe proletarijat in ga povedle proti molohu kapitalu, s katerim se pa narodni socialisti rajši pajdašijo, kot pa da bi se borili proti njemu.

Tu, kjer sedaj delam, na Jesenicah je šlo osrednje društvo kovinarjev 1800 članov. V nedeljo 21. sept. so pa imeli shod in sprejeli „proti vojni“, pa je šlo za praporjem 52 članov, ki so šli kot pogrebi, ne pa kot proletarci, ki hočejo preprečiti bodočo vojno. Vidite, temu tudi mi nismo krivi, ampak Jeram in Svetek, ki sta bolj gledala na svoje interese kot pa na delavske. In delavcev ne moreta omamiti tudi sedaj ne, ko je naša strok. organizacija zaprta, ker delavstvo dobro ve, zakaj je ona preganjana in tudi dobro ve, da bo iz teh preganjanj vstala še mogočnejša in silnejša strok. organizacija.

Predragi dopisnik „Nove Pravde“, potrudi se torej na Jesenice, da ti tudi to razjasnimo v čelu, v katerem ti sedaj samo nekaj votlega grmi. In oglasite se še kaj v „Novi Pravdi“, samo resnico morate govoriti, ker meni je ljuba resnica in se zato tudi borim za zmago resnice, pravice in ljubezni med vsemi trpečimi in delovnimi ljudmi. Pričakujoč odgovora vas pozdravlja vaš jeseniški kovinar.

Trbovlje. Spodaj podpisani rudarji se poslavljamo tem potom od razredno-zavednih sodrugov, naših sobojevnikov za proletarsko osvobodjenje. Trboveljska premogokopna družba nam je onemogočila, da ostanemo še dalje tu. Internacionalni kapital omenjene družbe nas tira iz rodne kraja, da zapustimo svoje družine in si iščemo kruha in zaslužka na Francoskem.

Sodružne pozdrave!
Jazbec Johan, Zupanc Leopold, Šeško Ludvig.

Tržič. Kljub temu, da je Tržič velik in star industrijski kraj, je vendar imel v njem do zadnjih časov klerikalizem velik vpliv. Kot povsod, se je izražal vpliv klerikalizma predvsem v — hlapčevski vdanosti delavstva. Na prižnici se vsako nedeljo pridiga o samozatajevanju in zaničevanju zemeljskih dobrin in vdanosti v „božjo voljo“. In tako vzgojen delavec ne misli na izkoriščanje od strani podjetnika, ne misli na to, da je od delavstva samega odvisno, ali zboljša svoje življenje ali ne, ne veruje v to, da je edini rešitelj delavstva — trdna delavska organizacija. V svoji vdanosti v „božjo voljo“ trpi krivico in izkoriščanje — ker taka je pač volja božja. Mesto da bi socialpatrioti, ki so imeli doslej precej vplivno besedo med delavstvom, vzgajali delavce v razrednem duhu, so se rajši pajdašili z demokrati. Ali sedaj se bliža konec teh temnih časov za tržiški proletarijat. Po težkih, bridkih izkušnjah vedno bolj uvideva tudi pri nas delavstvo resničnost Marksovega izreka: „Osvobodjenje delavcev je delo delavcev samih“, ali kakor se poje v mednarodni himni: Nikdo ne da nam odrešenja, ne carji, kralji in ne bog, osvoboditev iz trpljenja je delo naših lastnih rok... Novo življenje in prebujenje je opažati med delavstvom. To pa seveda ni všeč podjetnikom in njihovim zaveznikom — klerikalcem. Zato so se klerikalci vrgli z vso silo na — mladino, da bi njo zastupili in jo obdržali pod svojim kvarnim vplivom. Proti odraslim delavcem so pa izbrali najgusnejši način boja — denunciranje. In tako piše nekdo v 39. šte. klerikalne „Pravice“ pod dopisom iz Tržiča dobesedno sledeče:

„V tržiški predilnici so komunisti v zadnjem času razvili živahno gibanje. Med delavstvom agitirajo, da mora biti vsakdo organiziran v njihovi organizaciji in da bo nato vsak izginil iz tovarne, kdor ne bo pri njih organiziran. K njim je pristopilo že precejšnje število nezavednih ljudi, predvsem žena. Shoda so imeli komunisti do sedaj dva. A na skrivaj. Na shodih so prepovedali praviti drugim, o čem se je govorilo. Obetali so delavcem zlate čase, ako bo delavstvo pri njih enotno organizirano. Glavni agitator je ključavničar Torkar, med delavkami pa Mavčeva Micka.“

Ali ni to direktna lažnjiva denunciacija? Toda z lažmi in denunciacijami si še nihče in pomagal in si tudi klerikalci ne bodo. Nasprotno! Tak način bo le odvrnil od klerikalcev še tiste delavce, ki so doslej v nje verovali. Kljub vsem težkočam bo zmagalo tudi tržiško delavstvo potom močne enotne strokovne organizacije.

Pod „pravično“ vlado

klerikalcev vpije proti nebu

nepopisna krivica,

ki je nemogoča v eni demokratični meščanski vladavini. Kajti v celjskih zaporih ječi že

peti mesec 32 rudarjev,

radi 1. junjskih dogodkov v Trbovljah, ne da bi se proti njim izdala konkretna obtožnica. Ker ne morejo obtožiti rudarjev — ker so nedolžni — jih drže že peti mesec v preiskovalnem zaporu brez zasliševanja.

Izpustite celjske jetnike!

